

ДЕЯКІ ПИТАННЯ НОВОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

О. О. Драч

ЗМІНИ ЖИТТЄВОЇ СТРАТЕГІЇ ЖІНОЦТВА В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.

Демократизація громадського та родинного життя, що стає визначальною у сучасному світі, створює умови для максимальної реалізації кожного члена суспільства незалежно від майнового стану, конфесійної, етнічної приналежності, статі. Гуманізація соціуму дає можливість розкрити особистісні якості, приховані таланти та внутрішні резерви. Зі сподіванням та надією суспільство дивиться на найважливішу постать виховного процесу — матір-берегиню, на котру традиційно покладається відповідальність за сімейну злагоду та виховання молодого покоління. Все це зумовлює пріоритетність соціальних функцій жінки-матері та її ролі в оновленому українському соціумі, важливість створення владою гідних умов для якнайкращого виконання нею воістину божественної місії в цьому світі. Тому вивчення історії формування уявлень, вимог та поглядів на жіночу особистість, її роль і призначення у сім'ї та суспільстві, аналіз внутрішньої комфортності щодо реалізації своїх прав та функцій у соціумі є вельми актуальними. Сучасна українська держава переживає процес соціальних і економічних трансформацій; з огляду на це осмислення досвіду вирішення проблеми життєвих орієнтацій слабкої статі періоду ринкових трансформацій в Російській імперії, частиною якої була і Наддніпряньська Україна, буде вельми корисним.

Дослідження проблеми з історії жінок та жіночої освіти постійно перебувають в полі зору сучасних авторів на теренах пострадянського простору. У більшості з них дії імперської влади щодо жіноцтва традиційно подаються як дискримінаційні.

Це нагадує ситуації середини XIX ст., коли тема дамського питання заповонила шпальта друкованих видань, а критика публіцистами дій уряду зводилася до існуючої відсталості Росії. Із загального контексту слід виокремити фундаментальну працю Б. Миронова “Соціальна історія Росії”, де автор вивчає еволюцію особистості, сім’ї та громадянського суспільства у Російській імперії, торкаючись і жіночої проблематики [1]. Російська дослідниця В. Веременко обґрунтовує ідею першості Росії серед країн, які допустили слабку стать до вищої освіти [2]. Науковці починають аналізувати “ідеал жінки” як історичне явище [3]. Цікавими є і спроби неупередженого вивчення життєвих перспектив жінок з інститутською освітою та домашніх наставниць [4]. Проте проблему формування та сприйняття жінки як повноправної особистості у суспільстві слід аналізувати комплексно, залучаючи правові, соціальні, морально-психологічні та освітні критерії.

Метою даної розвідки автор визначає з’ясування основних напрямків еволюційних змін соціально-правового становища жінки російського суспільства у період модернізації другої половини XIX ст., чинники, що визначали життєві орієнтири, потребу у її самореалізації.

Російське суспільство як окремий соціальний організм, відмінний і від влади, і від народу, виникло протягом другої половини XVIII ст., відчувши вплив європейського Просвітництва та філософії раціоналізму. На початку суспільство та вищий світ — це майже одне й те ж саме. Проте, поступово розвиваючись, воно включає в себе і нові соціальні прошарки. Помітною особливістю його була участь у ньому жінок, котрі на той час не відігравали активної ролі ні у владних структурах, ні у соціальних низах. Саме це суспільство і формувало громадську думку, суспільну мораль, соціальні стереотипи, звички та кодекси поведінки. Так, російська мова взагалі не допускалася у тодішньому “порядному суспільстві”. Заговорити з дамою російською сприймалося як невміння поводити себе в світі; та й у чоловічому середовищі панувала французька з окремими винятками на користь англійської [5]. Фактично суспільство було своєрідним макрокосмом, котрий визначав долю мікркосму — родини.

Відносини ж всередині сімей всіх типів будувалися на однакових принципах: ієрархічності, всевладді голови родини, на

залежності функцій, прав та обов'язків членів родини від статі та віку, на пануванні загальних сімейних інтересів над індивідуальними, на пріоритеті ролі, котру людина відігравала у сім'ї та суспільстві, на слабкій автономії сім'ї від суспільства і на надзвичайному значенні громадської думки для родини [6]. Діти підпорядковувалися батькам, дружини — чоловікам. Це вважалося необхідною та незмінною основою суспільного порядку.

Між матерями та доньками та між батьками та синами було мало кохання та емоційної прихильності, переважали відносини ідентифікації та керівництва. В ідеалі — шлюб по коханню, у житті — за вказівками батьків, які, найперше, брали до уваги родинні інтереси та матеріальні вигоди, а вже наостанок — схильності дітей. Відсутність глибоких емоційних зв'язків між батьками та дітьми обумовлювалася специфікою виховання та навчання дворянських дітей, котрих відразу після народження віддавали під опікування няньок, а з 5-7 років запрошували домашніх учителів та гувернерів. Потім йшла освіта у певному навчальному закладі, із закінченням якого чоловіки йшли на службу, а жінки виходили заміж. Залежність дітей від батьків та значення родинних зв'язків мали настільки велике значення, що навіть після одруження дорослі діти, котрі як було заведено у дворян, жили окремо, мали рахуватися з думкою батьків, важливі рішення приймати після поради з ними, демонструвати свою любов, відданість та покору. Це були загальні правила, а їхнє порушення мало наслідком втрату доброго імені у суспільстві та позбавлення спадку.

Панування голови родини у дворянських сім'ях мало вито-нчений, просвітницький характер, проте просвітницький абсолютизм не переставав бути абсолютизмом. Відомий правник М. Філіппов вважав, що становище жінок та дітей у сім'ях привілейованих станів практично нічим не відрізнялося від становища кріпаків: у всіх важливих питаннях вони мали отримати згоду-благословення глави сім'ї. Лише у сім'ях, де жінки мали значну власність і в матеріальному аспекті були цілком незалежними від своїх чоловіків, вони мали самостійність, але таке мало місце лише в окремих багатих та аристократичних родинах [7].

Суспільна мораль та існуюча законодавча система залишали жінку у вузьких межах підпорядкованості, що ставало приводом для справедливої критики. “Жінка ні те, ні се, якщо

вона не вийшла заміж, приречена на передчасну смерть, без користі собі і людству” [8]. Панівною була і світська мораль, яка схвалювала шлюб-угоду і мірою його вдалості вважала шанс якнайкраще прилаштуватися за рахунок чоловіка; роль же самої жінки зводилася до окраси вітальні [9]. Недивно, що сенс суспільної реалізації представниць слабкої статі зводився до пошуку багатого нареченого; якщо ж дівчина не виходила заміж, вирок оточення був категоричним — не вмiла сподобатися. Саме на вмінні приваблювати базувалося все світське виховання, а становище російської дівчини оцінювалось як довічної нареченої [10]. В цьому контексті засуджувалася вченість жінки, суспільство, до якого вона належала, вимагало від неї не науки, а люб’язності, грації, смаку у вбранні. В оцінках життєвої стратегії слабкої статі панував традиційний підхід “вторинності” — тобто як створіння, призначеного тішити свого господаря, будь то батько або чоловік. У дореформених реаліях це означало, що жінка сприймалася не як самостійна особистість, зі своїми запитами, вимогами та індивідуальними людськими правами, а як доповнення до чоловіка. Часто цей підхід зближував лібералів та консерваторів.

Однак, вже у другій чверті ХІХ ст. російське освічене суспільство захопили ідеї просвітництва та романтизму, що посилювали значення особистості, жінки, любові, дітей у житті людини. З’явилися журнали для дам, а питання емансипації вперше стало предметом уваги російської громадської думки. Під впливом нових ідей у дворянських сім’ях почалася гуманізація внутрішньородинних стосунків. Особливо вони змінилися між матерями та доньками. Позбавлені можливостей знайти застосування своїм силам, освічені дворянки почали активно опікуватися вихованням та освітою своїх доньок, оскільки навчання хлопчиків за традицією було прерогативою чоловіків та найнятих ними домашніх вчителів та навчальних закладів. Вже у середині ХІХ ст. вплив матерів став суттєвим: вони захочували доньок до відходу від традиційної ролі жінки, замкнутої у середовищі сім’ї, пробуджували цікавість до політичного життя, виховували почуття особистості, самостійності. Результати такого виховання виявилися через 10-20 років: російський революційний рух залучив у свої ряди десятки дівчат з привілейованих станів.

Законои, що регулювали сімейне життя, поступово ставали більш ліберальними і передбачали пом'якшення авторитаризму у родині, оскільки ставили права голови родини стосовно всіх домочадців і дітей у певні межі закону. На середину XIX ст. суттєві обмеження для жінок полягали у наступному: 1) жінка завжди була зобов'язана знаходитися при чоловіку, котрий мав право позову щодо примусового повернення дружини; 2) шлюбне право регулювалося виключно церковними законами; 3) доньки мали менше спадкових прав ніж сини; 4) дружина без дозволу чоловіка не могла отримати паспорта на тимчасове залишення дому; 5) надто складно було отримати розлучення; 6) у випадку розлучення чоловіки як правило не зобов'язувалися до сплати аліментів ні дружині, ні дітям, а якщо сплачували, то у невеликому розмірі; 7) неможливо було влаштуватися на роботу чи навчатися без дозволу чоловіка [11].

Суспільне піднесення у Росії 1850–1860 рр. сприяло збільшенню інтересу освіченого суспільства до жіночого питання. У пресі розгорнулася справедлива критика сімейного права. Під впливом вимог громадськості реалізується спроба створення нового Цивільного кодексу, що мав забезпечити рівність усіх членів родини, захищав їхні права, розширював автономію подружжя та дітей, не ліквідовуючи загальних зобов'язань перед сім'єю; створював так би мовити новий морально-правовий лад у родині. Проте проект цей не був затверджений та впроваджений у життя, вдосконалення ж законодавства відбувалося шляхом внесення часткових доповнень до існуючий Зводу законів.

У період великих реформ громадська думка з повною свободою критики аналізує сімейне і громадянське становище жінок. Майже всі автори пов'язували реалізацію селянської реформи та гласності з інтелектуальним пробудженням слабкої статі. Характерною ознакою часу стає тяга молоді до демократизації побуту. Відбувалося своєрідне спрощення і в одязі, культурі спілкування і взагалі у повсякденному житті. Нігілізм, нове явище російського життя, поширюється у суспільстві і починає диктувати свої умови, передусім у середовищі молоді. Особлива манера поведінки, своєрідна мода серед юні стали викликом суспільству з його умовностями, зовнішньою привітністю, яка сприймалася як лицемірство. У товаристві так званих нігілістів відійшли від традиції світської балаканини і висловлювали

свою думку у прямій, навіть різкій формі з відтінком брутальності. Категорично заперечувався шлюб без кохання, проповідується рівність статей, що означало інше ставлення до жінки. В середовищі нового суспільства розвивається рух за жіночу емансипацію [12].

Вимоги жіночої емансипації включали не тільки право любити вільно (свободи почуттів), але і бути рівною чоловіку, тобто незалежною від нього. Досягнення цього вбачали у можливості самостійного заробітку, необхідною умовою чого ставала рівність у освіті. Так. М. Михайлов, відомий публіцист-шістдесятник, пов'язуючи деморалізацію російського суспільства з підкореним становищем жінки, на шпальтах “Современника” вимагає однакового виховання для обох статей. Його програма включає і вищу освіту для дам, реалізацію чого він пов'язував з вільним доступом до всіх сфер діяльності, котрі становили привілеї чоловіків [13]. Саме у можливості конкретної роботи сучасниці вбачили не тільки моральну, але і громадянську свободу жінки як особистості, котра, навіть не створивши сім'ю, зможе бути корисна оточуючим [14]. Публіцистика, поширюючи ідею про тісний зв'язок сімейних та суспільних відносин, вказує на неприпустимість однобічних реформ. Сімейну моральність визнають як наболілу проблему російської дійсності. Проте, наполягаючи на необхідності активних змін у суспільстві, більшість опиралася емансипації жінок у побуті.

Організація наприкінці 50-х років XIX ст. всестанової дівочої середньої школи зруйнувала попередню сімейну замкненість, дала поштовх новій освіті та вихованню. Одночасно реалізується ідея доступності наукових знань для жінок, найактивніші з яких почали відвідувати у 1860 р. заняття у Медико-хірургічній академії та у Санкт-Петербурзькому університеті. Проте прагнення до вищої освіти зустріло сильну протидію всіх ретроградних елементів суспільства — батьків, чоловіків, знайомих [15]. Поряд з сімейними перешкодами виникли обмеження і з боку державної влади, котра не підтримала прогресивну позицію більшості університетських рад (окрім Московського та Дерптського) про згоду допуску вільнослухачок до навчання та іспитів на вчені ступені [16].

Самі інтелігентні жінки емансипацією вважали зміни у вихованні та суспільному становищі для набуття розумової са-

мостійності, за якої вони б перестали бути слабкою, а отже, й підпорядкованою стороною [17]. Фактично це була вимога визнання громадянської рівноправності. Ініціатор вищої жіночої освіти О. Конрадї формулює нове життєве кредо — постійно навчатися. Її підтримує ліберальна публіцистика, що вважає несправедливими заборони чи обмеження навчання для дівчат, а завдання суспільства бачить у формуванні довіри до діяльності освіченої жінки. Заперечується обмеження її життєвого призначення тільки родиною: конкурентне середовище все на-полегливіше закликає ставати фахівцем [18].

Нові відчуття свободи висловлення власних думок та свободи зібрань підштовхували широкі верстви жіночого населення до реальних дій та чітко усвідомлених інтересів. Емансипаційний рух захопив представниць всіх соціальних груп, що обумовлювалося конфліктом традиційної ментальності з ідеями нового часу — ідеями громадянської та правової рівності, свободи людської особистості. Дівчата, що бажали самореалізації у вищій освіті, не очікуючи змін у російському законодавстві, апробують як можливість звільнення з-під влади батьків, фіктивний шлюб за взаємною згодою для від'їзду на навчання у закордонні університети, відкриті для жінок.

Передумовами законних із погляду прогресивної інтелігенції прагнень жінок стало, по-перше, інтелектуальне піднесення, що охопило російське суспільство в окреслений період, вказуючи дівчатам новий шлях до набуття знань, розумового розвитку та громадської діяльності; по-друге, посилення запитів суспільства щодо їхньої освіченості порівняно з традиційним базіканням французькою та грою на фортепіано [19]. Сприятливими чинниками до розвитку вищої жіночої освіти в Росії сучасники визнають неабияке зростання в цей період систематичної середньої, наближеної за змістом до чоловічої освіти, психологічну незадоволеність частини слабкої статі затримкою власного розвитку на певному рівні, а також обмеженість практичної діяльності по закінченні професійних шкіл [20]. Отже, підвищення вимог до загального освітнього рівня громадян, зростання чисельності осіб з серйозною багатогранною підготовкою обумовлювали закономірність появи жінок з фундаментальними знаннями.

Окрім вказаних морально-психологічних чинників виокремлювався і суто економічний — потреба самостійного проживан-

ня всіх членів родини з середовища незаможного дворянства та різночинців, що пов'язувалося з необхідністю забезпечення жінкам права на самостійне трудове існування. Вища освіта в аналізованій період стає життєвою потребою для багатьох дівчат, що закінчили курс навчання в інститутах, через зміну майнового становища більшості дворянських родин у пореформений період. Молодь мала самостійно себе утримувати, часто допомагаючи і власним родинам. Вимога вищої освіти для жіноцтва, на думку більшості дописувачів того часу, була обумовлена найперше економічними умовами: “Час бездіяльності слабкої статі закінчився, з реформуванням суспільних відносин відчутною ставала необхідність особистих заробітків на життя, проте задля серйозної підготовки до праці дівчата все більше відчували потребу у вищій освіті” [21].

Суттєво впливала на соціальну ситуацію і зміна демографічної поведінки населення Російської імперії: у другій половині XIX ст. почалося поступове зниження шлюбності. Саме це, на думку професора В. Гер'є, і загострило жіноче питання: зменшення кількості шлюбів обумовлювало необхідність незалежного існування значної частини слабкої статі [22]. У Петербурзі, де концентрувалися освічені люди і знаходилося багато іноземців, зміни у шлюбній моделі були особливо помітні. Публіцистика констатує, що до столиці як чи не єдиного у Росії осередку суспільного життя та інтелектуальної діяльності, у пореформений період відбувається активна міграція. Причини її різні: це і пошуки кар'єри та слави, вищої і спеціальної освіти, спілкування з інтелігентним середовищем, бажання зміни становища. Дієвими її агентами стають сотні жінок з провінції. Мотиви, що спонукають слабку стать до від'їзду у столицю, включають: матеріальні злидні, нестерпне сімейне гноблення, потребу вищої і професійної освіти. Саме тому вже у 1864 р. у столиці доля холостих та дівчиць досягала 35 %. Середній вік вступу у перший шлюб у чоловіків складав 30,5 років, у жінок — 25,5 років [23]. Лідерами змін шлюбності першочергово виступали освічені верстви населення. Це пояснюється тим, що звільнившись від батьківської опіки, дівчина не поспішала відчутти нову владу — свого чоловіка, а тому й бажала реалізувати самостійність власного вибору.

Епоха ліберальних реформ у Росії торкнулася становища

жінки в практичному аспекті. В аналізованій період професія гувернантки занепадає через появу відкритих загальнодоступних жіночих середніх навчальних закладів; обійняти ж посаду вчителя в них дівчина могла лише після ґрунтовної підготовки. В кінці 60-х рр. XIX ст. випускниці жіночих шкіл отримали право викладати в молодших класах гімназій. Нові права визначили і додаткові серйозні обов'язки; останні ж виявили істотні прогалини у підготовці жінок-учителів. Знову актуалізується питання дамської вищої освіти, оскільки майже вся тогочасна публіцистика пройнята тією ідеєю, що реалії життя все більше вимагають від слабкої статі не відставати в освіті та рівні розвитку від чоловіка [24]. Власне усвідомлюючи в повній мірі, що їх працевлаштування передусім залежить від позитивного вирішення питання жіночої освіти, котра, за визнанням сучасників, перебувала на низькому рівні, самі жінки за найменшої можливості поспішали поповнити інститутську чи гімназійну освіту на публічних лекціях чи приватних уроках, користуючись будь-якою можливістю отримати нові наукові знання.

Всі автори вказують на безпосередню залежність питання жіночої освіти від існуючих наукових знань про жінку та усталеного менталітету населення. Саме тут і був парадокс: наука ретельно крокувала в напрямку вивчення та вирішення питання вищої дамської освіти, в той час як у тогочасному суспільстві ще панували вельми консервативні стереотипи. На нашу думку, пояснюється це тим, що власне міський, більш гуманний світогляд, характерний для незначної кількості міст. Тільки у великих населених пунктах з населенням вище 25 тисяч осіб, яких у 1856 р. нараховувалося у Європейській Росії (Без Польщі та Фінляндії) всього 28 і де мешкало близько третини міського населення (менше 4 % всієї людності країни), спостерігалися серйозні відмінності у звичаях жителів порівняно с селами, у невеликих містечках ця різниця була мінімальною [25].

Отже, суспільна модернізація в Російській імперії, що розпочалася в епоху великих реформ, поступово руйнує усталену мораль станового суспільства, активізує гуманізацію родинних стосунків, а зміна правового статусу більшості населення ліберальною публіцистикою пов'язується з вимогою звільнення жінки. Епоха гласності не тільки вказала на проблемну зону російської дійсності — пригноблене становище слабкої статі,

тобто майже половини населення, а і окреслила шляхи таких бажаних емансипаційних змін. Дівоча молодь, пробуджена новими ідеями до дій, кардинально переглядає власну життєву стратегію. Шлюб, як єдиний традиційний канал і кінцева мета суспільної реалізації у домодерновому соціумі, трансформується на засіб для досягнення усвідомлених життєвих цілей — отримання вищої освіти за кордоном, за умов неможливості це реалізувати на Батьківщині. Внутрішня енергія російських дівчат все більше скеровується на інтелектуальне вдосконалення та отримання наукових знань задля професійної реалізації, що уможливлувала їхню подальшу залежність у сім'ї.

Джерела та література

1. Миронов Б. Н. Социальная история России периода империи (XVIII — начало XX в): В 2 т. — С.-Пб.: Изд-во “Дмитрий Буланин”, 2000. — Т. 1. — 548 с.
2. Веремко В. А. Женщины в русских университетах (вторая половина XIX — начало XX вв.). — С.-Пб.: Изд-во Высш. адм. шк., 2004. — 149 с.
3. Айвазова С. Женское движение в России: традиции и современность // Общественные науки и современность. — 1995. — № 2. — С. 121–130.
4. Белова А. В. Женское институтское образование в России // Педагогика. — 2002. — № 9. — С. 76–83; Сарапулова Э. Г. Историчний досвід фахової підготовки гувернерів (домашніх наставників і наставниць) у Російській імперії // Педагогіка і психологія. — 2000. — № 3. — С. 140–147.
5. Гросул В. Я. Русское общество XVIII–XIX веков: Традиции и новации. — М.: Наука, 2003. — С. 239.
6. Миронов Б. Н. Социальная история России периода империи (XVIII — начало XX в): В 2 т. — С.-Пб.: Изд-во “Дмитрий Буланин”, 2000. — Т. 1. — С. 257.
7. Филиппов М. Взгляд на русские гражданские законы // Современник. — 1861. — Т. 86. — С. 217–266.
8. Там само — С. 240.
9. Мессарош Н. И. Мысли и заметки о современной подготовке женщины к жизни // Женский вестник. — 1866. — № 1. — С. 74.
10. Шашков С. С. Очерк истории русской женщины. — С.-Пб.: Издание Н. А. Шигина, 1872. — С. 179.
11. Миронов Б. Н. Социальная история России периода империи (XVIII — начало XX в): В 2 т. — С.-Пб.: Изд-во “Дмитрий Буланин”, 2000. — Т. 1. — С. 253.
12. Гросул В. Я. Русское общество XVIII–XIX веков: Традиции и новации. — М.: Наука, 2003. — С. 291.

13. Михайлов М. Л. Женщины, их воспитание и значение в семье и обществе // Современник. — 1860. — Т. 82. — № 8. — С. 335–347.
14. А. Жалоба женщины // Современник. — 1857. — Т. 63. — № 5. — С. 64.
15. Шашков С. С. Очерк истории русской женщины. — С.-Пб.: Издание Н. А. Шигина, 1872. — С. 231.
16. Замечания на проект общего Устава императорских российских университетов. — С.-Пб.: Тип. Императорской Академии Наук, 1862. — Ч. 2. — С. 521.
17. Седов Л. В. Из истории женского образования в России // Вестник воспитания. — 1901. — № 7. — С. 176.
18. Гольцев В. Новые попытки по решенному вопросу // Вестник Европы. — 1882. — № 10. — С. 790.
19. Абрамов Я. Женские врачебные курсы // Северный вестник. — 1886. — № 2. — С. 117.
20. Гер'е В. И. Теория и практика женского образования // Вестник Европы. — 1877. — № 4. — С. 14.
21. Абрамов Я. Женские врачебные курсы // Северный вестник. — 1886. — № 2. — С. 117–142.
22. Гер'е В. И. Теория и практика женского образования // Вестник Европы. — 1877. — № 4. — С. 653.
23. Миронов Б. Н. Социальная история России периода империи (XVIII — начало XX в): В 2 т. — С.-Пб.: Изд-во “Дмитрий Буланин”, 2000. — Т. 1. — С. 177.
24. Песковский М. Л. Недоразумения в учебно-воспитательном деле // Русская мысль. — 1887. — № 11. — С. 76.
25. Миронов Б. Н. Социальная история России периода империи (XVIII — начало XX в): В 2 т. — С.-Пб.: Изд-во “Дмитрий Буланин”, 2000. — Т. 1. — С. 256.

Анотації

Драч О. А. Изменение жизненной стратегии женщин в контексте общественной модернизации в Российской империи второй половины XIX в.

Анализируется эволюция социально-правового положения женщин в семье и обществе в условиях российской модернизации. Основной акцент делается на факторы, изменяющие традиционную жизненную стратегию девушек, в которой брак становится не основной целью, а средством для полноты личностной реализации, невозможной без образования.

Drach O. A. Changing of women life-strategy in the context of social modernization in the Russian empire in the late 19th century.

The author analyzes evolution of the social and legal status of women in the family and society under conditions of Russian modernization. The article highlights factors that change young woman's conventional life-strategy, in which marriage is a means of individual realization thought impossible without education rather than the main goal of life.

К. А. Тиганій, Т. В. Тхоржевська

**ЄВРЕЇ В ОДЕСЬКОМУ МІСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННІ
В ХІХ СТОЛІТТІ**

Однією з основоположних складових національної політики держави є визначення правового становища окремих народів, які мешкають на її території, що передбачає, у тому числі, детальний розгляд їхнього історичного розвитку, правотворчості щодо національних меншин у попередні часи.

Актуальною продовжує залишатися необхідність руйнування стереотипів в оцінках діяльності уряду Російської імперії, його впливу на початкову історію міста Одеси, зокрема в тій частині, яка стосується єврейського населення міста.

До історії та окремих аспектів правового становища євреїв в Російській імперії зверталися дослідники ХІХ — ХХ ст. Зокрема, розглядалась господарча та торгівельна діяльність євреїв [1].

Щодо євреїв міста Одеси, то література, присвячена цій проблематиці, представлена набагато менше, ніж цього можна було б сподіватися. В контексті загальної історії міста становище євреїв висвітлювалось у роботах ХІХ — ХХ століть А. О. Скальковського, П. Герлігі та ін. [2].

Деякі відомості безпосередньо про одеських євреїв, їхні перші громади подаються в роботі “Еврейская старина в Одессе”, яка належить С. Пену [3]. Певною мірою до історії вивчення одеського єврейства спричинився “Доклад комиссии, избранной в собрании одесской городской управы с оседлыми и зажиточными членами Одесского еврейского общества, для выяснения порядка выборов на разные общественные должности в еврейских благотворительных учреждениях, а также раввинов